

%BE%D0%BD%D0%B0%2C_%D0%BF%D1%80%D0%B5%D0%B4%D0%BF%D1%80%D0%B8%D1%8F%D1%82%D0%B8%D1%8F%29

5. Уткіна Ю. М. Трудовий потенціал підприємства: сутність, структура, підходи до її формування / Ю.М. Уткіна, І. В. Соломников // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2013. – № 41. – С. 223 – 227.
6. Наукові підходи до дослідження сутності трудового потенціалу підприємства / О. І. Сімчера // Економічний простір. – 2013. – № 75. – С. 240 – 249.

Мylashko O. G.

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Odessa National Economics University, Ukraine

STRUCTURAL IMBALANCES IN SECTORAL DISTRIBUTION OF INCOME IN UKRAINE

Милашко О. Г.

к.е.н., доцент

Одеський національний економічний університет, Україна

СТРУКТУРНІ ДИСБАЛАНСИ СЕКТОРАЛЬНОГО РОЗПОДІЛУ ДОХОДІВ В УКРАЇНІ

The article shows characteristics of formation of income of non-financial corporations and households of Ukraine. Comparative analysis of sectoral structure of income of a number of European countries is carried out. Reasons for structural imbalances of formation of income in Ukraine are demonstrated.

Keywords: *institutional sectors, gross value added, balance of primary incomes, disposable income, saving*

Висвітлено особливості формування доходів нефінансових корпорацій і домогосподарств України. Здійснено порівняльний аналіз секторальної структури доходів ряду європейських країн. Продемонстровано причини структурних дисбалансів в Україні.

Ключові слова: *інституціональні сектори, валова додана вартість, сальдо первинних доходів, наявний дохід, заощадження*

Джерелом заощадження і подальшого нагромадження активів в економіці є валовий наявний дохід. Його зростання сприяє як збільшенню кінцевих споживчих витрат, а отже покращенню рівня життя населення вже у поточному періоді, так і зростанню заощаджень, тобто внеску в майбутнє. Суттєвим фактором впливу на рівень наявного доходу є раціональне співвідношення між доходами окремих інституціональних секторів економіки, яке спостерігається від етапу їх утворення до етапів їх подальшого розподілу й перерозподілу.

Проблемами аналізу доходів окремих секторів економіки та доходів країни в цілому займаються такі вчені як Пищуліна О. М., Примостка Л. О., Рамський А. Ю., Шевалдіна В. Г., Шинкоренко Т. П. та інші. У сучасних дослідженнях багато уваги приділяється аналізу доходів сектора домашніх господарств як основному споживачу в економіці [1-3]. Важливими є також напрямки дослідження, присвячені вивченню регіональної та галузевої структури доходів [4].

Метою даного дослідження є вивчення тенденцій розвитку доходів окремих інституціональних секторів та порівняння міжсекторальних співвідношень щодо доходів, які склалися в Україні, з відповідними співвідношеннями в країнах з розвинутою економікою.

Джерелом вивчення доходів на макrorівні є Система національних рахунків (СНР) [5]. Однією з її головних завдань є аналіз стану економіки задля своєчасного прийняття управлінських рішень за даними таблиць і балансів СНР.

Економіка країни в СНР розглядається як діяльність п'яти інституціональних секторів: нефінансових корпорацій, фінансових корпорацій, державного управління, домашніх господарств та некомерційних організацій, які обслуговують домашні господарства. Основним виробником товарів і нефінансових послуг у країні є сектор нефінансових корпорацій. Саме він має забезпечувати країну продуктами, а обсягу наявного доходу сектора має вистачати на подальше інвестування задля модернізації та розвитку

виробництва. Сектором, основною функцією якого є споживання товарів і послуг у країні, є сектор домашніх господарств. Свої доходи домогосподарства витрачають, перш за все, на кінцеве споживання. Частина, що залишається, заощадження, спрямовується сектором на інвестиції у нефінансові активи (перш за все, у житлову нерухомість) та придбання фінансових активів (за виключенням прийняття фінансових зобов'язань).

Ці два сектори, основний виробник та основний споживач, відіграють найсуттєвішу роль у процесах утворення, розподілу, перерозподілу й використання доходу. Подальший аналіз присвячено саме цим секторам і відповідним процесам.

Через відсутність однозначних критеріїв щодо раціонального співвідношення часток секторів у розподілі доходів, здійснено порівняння даних характеристик з відповідними показниками двох розвинутих країн Європи - Німеччини (член Європейського союзу) і Норвегії (країна до Європейського союзу не приєдналася).

Джерелом первинних доходів від виробничої діяльності сектора є його валова додана вартість. У табл. 1 представлені результати розрахунків питомої ваги валової доданої вартості нефінансових корпорацій та домашніх господарств у сумарній валовій доданій вартості кожної з країн.

Таблиця 1

Питома вага доходів нефінансових корпорацій (НФК) та домогосподарств (ДГ) у загальних доходах країн у 2014 р., проценти

Питома вага	Україна		Німеччина		Норвегія	
	НФК	ДГ	НФК	ДГ	НФК	ДГ
Валової доданої вартості сектора в валовій доданій вартості країни	57,1	22,1	63,3	21,7	67,4	8,8
Валового прибутку (змішаного доходу) сектора у валовому прибутку (змішаному доході) країни	47,0	43,8	60,2	31,3	72,1	14,6
Валового сальдо первинних доходів сектора у валовому національному доході	9,6	72,8	15,3	73,9	22,5	51,2
Валового наявного доходу сектора в валовому наявному національному доході	7,6	81,3	13,1	63,2	16,6	43,5

Джерело: розраховано автором за [6, 7]

Дані табл. 1 щодо всіх країн не суперечать уявленням про місце секторів у процесі створення валової доданої вартості. Роль нефінансових корпорацій у її виробництві визначна, а роль сектора домашніх господарств, основна функція якого – споживання, є другорядною. Проте вже на цьому етапі можна спостерігати, що в Україні частка нефінансових корпорацій у валовій доданій вартості є меншою, ніж у Німеччині і Норвегії.

Валова додана вартість – джерело доходів від виробничої діяльності, до яких належать нарахована секторами оплата праці найманих працівників, інші податки за виключенням субсидій на виробництво та валовий прибуток (змішаний дохід). Дані табл. 1 свідчать, що в Україні частка нефінансових корпорацій у валовому прибутку (змішаному доході) набагато менша за відповідну характеристику для Німеччини (на 13,2 п. п.) і для Норвегії (на 25,1 п. п.). Що спричиняє таку ситуацію? Валовий прибуток – це балансує стаття, яка характеризує величину, що залишається в секторі після нарахування ним оплати праці найманим працівникам та інших податків (за виключенням інших субсидій) на виробництво. Оплата праці, крім заробітної плати, містить фактичні та умовні відрахування на соціальне страхування. Отже, причину відносно низького валового прибутку НФК в Україні можна шукати у зavelиких відрахуваннях на соціальне страхування та інших податках на виробництво.

Звертає на себе увагу значна частка сектора домогосподарств України у валовому прибутку порівняно з іншими країнами (в Україні вона в 3 рази більша ніж в Норвегії).

Такий результат можна пояснити загальною незбалансованістю процесу утворення доходу в Україні.

Етап розподілу первинних доходів між секторами економіки завершується отриманням кожним з секторів валового сальдо первинних доходів. Сума первинних доходів усіх секторів-резидентів України являє собою валовий національний дохід. Частка НФК України в її валовому національному доході в рази менша за відповідну частку в Норвегії і суттєво менша за відповідний показник у Німеччині. Валове сальдо первинних доходів НФК відрізняється від валового прибутку на величину отриманих від інших одиниць за відрахуванням переданих ним доходів від власності (це, перш за все, проценти за кредити). В Україні в 2014 р. передані нефінансовими корпораціями доходи від власності перевищили отримані ними в 4,5 разів. Необхідність виплачувати відсотки за взятими в попередні періоди кредити важким тягарем лежить на підприємствах нефінансового сектора країни, стримуючи їх подальший розвиток.

Валове сальдо первинних доходів домашніх господарств уключає, крім змішаного доходу сектора, отриману домогосподарствами-резидентами України оплату праці та отримані (без переданих іншим інституціональним одиницям) доходи від власності. Частка домогосподарств у валовому національному доході країни майже не відрізняється від відповідного показника, розрахованого для Німеччини, та некритично перевищує відповідну частку, обчислену для Норвегії.

Наявний дохід відрізняється від валового сальдо первинних доходів на величину поточних трансфертів отриманих сектором за виключенням переданих ним. Враховуючи низький порівняно з іншими країнами рівень частки нефінансових корпорацій у первинних доходах України, відмітимо посилення даної тенденції і стосовно вторинних доходів. Щодо нефінансових корпорацій, то на даному етапі перерозподілу доходів сектор виплачує поточні податки на доходи (ці виплати складають лівову частину переданих сектором поточних трансфертів) та інші поточні трансфери (штрафи, пені тощо); одночасно відповідні інші поточні трансферти нефінансові корпорації отримують від інших інституціональних одиниць. У кінцевому підсумку питома вага НФК України у валовому наявному доході 7,6 %, тоді як у Німеччині – 13,1 % , а в Норвегії – 16,6 %.

Протилежна картина спостерігається стосовно домогосподарств. Домашні господарства отримують соціальні допомоги в якості поточних трансфертів, величина яких значно перевищує поточні податки на доходи та інші передані сектором відповідні потоки доходів. У зв'язку з погіршенням економічної ситуації держава прискореними темпами збільшує допомогу домашнім господарствам при відсутності одночасного зростання виробництва. Це також призводить до виникненню певних дисбалансів в економіці, шляхи подолання яких сьогодні чітко не прописані.

Отже, в результаті перерозподільних процесів питома вага домашніх господарств України у валовому наявному доході майже в 2 рази перевищує відповідний показник у Норвегії і на 28,6 % у Німеччині (табл. 1).

Таблиця 2

Розподіл валового наявного доходу домогосподарств у 2014 р., проценти

Країна	Кінцеві споживчі витрати	Валове заощадження
Україна	94,9	5,1
Німеччина	85,5	14,5
Норвегія	90,9	9,1

Джерело: розраховано автором за [6, 7]

У табл. 2 продемонстровано, як домашні господарства трьох країн розпоряджаються своїм наявним доходом. Саме цей вид доходу є джерелом кінцевого споживання та заощадження. В Україні, не зважаючи на найбільшу частку домашніх господарств у наявному доході країни, частка заощадження в наявному доході сектора виявилася

найменшою. Населення доходи «проїдає», бо в абсолютному вираженні наявних доходів домогосподарств вистачає лише на нагальні потреби.

Що стосується використання наявного доходу нефінансовими корпораціями, відмітимо, що їх наявний дохід дорівнює валовим заощадженням сектора, бо кінцевих споживчих витрат НФК не здійснюють.

Джерелом інвестування в економіці є чисте заощадження секторів. Чисте заощадження нефінансових корпорацій України в 2014 р. має від'ємне значення – -16660 млн. грн. Отже, на цілі валового нагромадження сектор вимушений позичати кошти в інших секторів економіки та в нерезидентів. Ситуація в Норвегії та Німеччині протилежна. Позитивні чисті заощадження нефінансових корпорацій обох країн дозволяють здійснювати валове нагромадження основного капіталу, збільшувати запаси матеріальних оборотних коштів та цінностей тощо.

Проведене дослідження дозволило виявити структурну незбалансованість розподілу доходів секторів економіки України. У результаті такої неузгодженості головний виробник товарів і нефінансових послуг в економіці, сектор НФК, вже на стадії використання доходу залишається боржником (чисте заощадження сектора негативне). Процеси нагромадження сектор має здійснювати за рахунок залучених коштів. Дана ситуація складається починаючи з етапу утворення доходів, коли сектор має виплачувати непід'ємні для нього проценти по кредитах. У результаті величина його валового прибутку (первинного доходу від виробничої діяльності) недостатня для подальшого ефективного процесу відтворення доходу. Ситуація для сектора ускладнюється завеликими відрахуваннями на соціальне страхування. Далі доходи НФК зменшуються після виплат поточних трансфертів. Отже, держава має налагодити ефективні механізми оподаткування, які б сприяли розвитку нефінансових корпорацій, а не, навпаки, стримували б його діяльність.

Завелика частка домашніх господарств у наявних доходах України теж свідчить про незбалансованість процесів перерозподілу доходів. Держава має забезпечити працездатне населення можливістю заробляти гроші, а соціальні допомоги надавати лише незахищеним верстам населення.

Порівняння розподілів доходів інституціональних секторів у різних країнах дає можливість аналізувати оптимальні міжсекторальні пропорції, які дають можливість розвинути країнам задовольняти і потреби суспільства щодо соціальних гарантій, і потреби виробника щодо умов його ефективної діяльності та оптимального перерозподілу доходів.

Література:

1. Рамський А. Ю. Значення фінансів домогосподарств для фінансової системи держави / А. Ю. Рамський // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки. – Вип. 13. – Херсон, 2015. – С. 60-63
2. Пищуліна О. М. Диференціація населення за рівнем доходу та ефективність інституційної організації механізмів його перерозподілу в Україні / О. М. Пищуліна // Стратегічні пріоритети. — 2007. — № 2 (3). — С. 93—102.
3. Примостка Л. О., Шевалдіна В. Г. Заощадження населення України: формування та залучення в банки: монограф. / Л. О. Примостка, В. Г. Шевалдіна. — К. : КНЕУ, 2014. — 234 с.
4. Шинкоренко Т. П. Структурні зміни в економіці України: порівняння із загальносвітовими тенденціями / Т.П. Шинкоренко. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/19801/06--Shynkorenko.pdf?sequence=1>
5. Система национальных счетов 2008 г. [Электронный ресурс] – Режим доступу: <http://www.cisstat.com/rus/SNA2008Russian.pdf>.
6. Національні рахунки України за 2014 р. : статистичний бюлетень / Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: – <http://www.ukrstat.gov.ua>.
7. Eurostat. European sector accounts. Retrieved from <http://ec.europa.eu/eurostat/web/sector-accounts/data/annual-data>